

6236
WALLNER, G.
2005

PYTHAGORAS PHILOSOPHVS CANTICO RELIGIOSO CELEBRATVS

Humanitatis cultum et disciplinas insignes ex quibus fructus copiosissimi utilitatis in orbem terrarum dilapsi sunt, e Graecia ortum duxisse omnium eruditorum consensu constat.

Eo tempore, quo renovatae floruerunt artes et litterae, Michael Marullus e nobili familia Graeca ortus, qui tamen omnem aetatem in Italia degit, sic cecinit:

*Prima rudes hominum formavit Graecia mentes
eloquii blandis viribus usa sui.
Prima cava circumvallavit moenia fossa,
prima vagis patriam certaue tecta dedit,
prima artes commenta bonas, hac vita magistra
ediderit leges, haec data iura pati.
Hac duce caelestes divum conscendimus arces,
hac duce naturae sancta adaptata via est.¹*

Philippus Melanchthon, natione Germanus, vir litteris egregie imbutus linguam Graecam vocat divini Eloquii nuntiam, optimarum artium vitaeque humanae summe necessariarum magistram, rerum gestarum et historiae mundi ταμείον.²

Christiana doctrina in suo exordio cum philosophia Graeca congressa est. Patres Ecclesiae ingentem sapientiae thesaurum reconditum in ethnicorum philosophorum scriptis libenter agnoverunt, Evangelii praecones cum gentilibus viris doctis fecunda instituerunt colloquia.

S. Iustinus Martyr polytheismum antiquorum carpens de Pythagora haec habet:

Quod si Pythagorae de singulari Dei sententiam clarius perspicere vultis, audite haec illius verba:

¹ Epigramm. lib. 2, nr. 26.

² Philippus Melanchthon, oratio de studiis linguae Graecae, habita anno 1549.

‘Ο μὲν Θεὸς εἷς, αὐτὸς δὲ οὐχ ὥς τινες ὑπνοοῦσιν, ἐκτὸς τῆς διακοσμῆ-
σιος, ἀλλ’ ἐν αὐτῷ. *Deus unus est, nequaquam autem, ut quidam suspi-*
*cantur, extra mundum, sed in ipso.*³

Clemens Alexandrinus, patria Atheniensis, vir eruditissimus, qui inter discipulos habuit Origenem, aperte professus est se philosophiam non dicere Stoicam, nec Platoniam aut Epicuream et Aristotelicam, sed quaecumque ab his sectis recta dicta sint, hoc totum selectum (τοῦ-
τον σύμπαν τὸ ἐκλεκτικόν) se dicere philosophum. *Veritas, quamvis una sit, ait, varias tamen multiplicesque habet particulas in variis philo-*
sophorum sectis dispersas, quae omnes a christiano homine ullum citra
*periculum possunt in unum colligi et referri.*⁴

Sanctus Augustinus, ut aliud exemplum afferam, ex philosophis gentilibus aurum doctrinae et sapientiae collegit et instar Israelitorum auro Aegyptios spoliavit, sic tamen, ne ministraret idolis eorum, utilia amplectens, noxia reiciens.⁵

Nec media aetate, quae tenebrica plerumque et obscura vocatur, philosophia Graiorum in oblivionem ivit, immo etiam liturgiam Romanam quodammodo attigit. Exstat Sequentia saeculo XI ineunte ab incerto auctore composita, qua virtutes Pythagorae ornantur atque celebrantur. Is inter veterum sapientiae antistites, quibus Graecia gloriatur, nemini palmam concessit; omnium primus reiecto sapientis vocabulo sapientiae studiosus, id est philosophus se esse et nuncupari voluit. Eius id sapientissimum effatum fuit, nullum hominem sapientem dicendum esse affirmans, nisi solum Deum.

Μηδένα γὰρ εἶναι σοφὸν ἄνθρωπον, ἀλλ’ ἢ Θεόν.

Pythagoras ipse quidem nullum videbatur librum scripsisse, sed cotidianis tantum sermonibus ac disputationibus familiam suam et discipulos erudivisse. Quae enim a veteribus memorantur philosophi scripta, ea omnia posterioris aetatis, discipulorum et sectatorum fuisse probabile est.

Sed revertamur ad Sequentiam, quae et iubilus aut prosa vocabatur: orta est ex cantu *Alleluia*, cuius ultima syllaba in immensum protracta, ut memoriae facilius mandaretur, textu instituebatur. Notker,

³ Iustinus, *Cohortatio ad Graecos* cap. 19 (Migne, P.G. 6, 275)

⁴ Clemens Alexandrinus, *Dissertatio de operibus II*; (P.G. 9, 1003)

⁵ Augustin. *Confess.* 7.9

monachus Gallopolitanus, ob linguae impedimentum Balbulus cognominatus, anno DCCCLI, ut ipse narrat, aliquot versus ad Sequentias modulatos in antiphonario invenit, quod presbyter quidam profugus e monasterio Gemetensi (*Jumièges* prope Rothomagum) a Normannis vastato secum detulit. Hoc poesis genus ab ipso Notkero eximie excul-tum est et sequentibus temporibus ab Hermanno Contracto, Adamo a S. Victorio aliisque poetis ad maximum splendorem adductum; saeculo XII Sequentiae plurimae extremis syllabis consonantibus compositae sunt.

Nostra Sequentia constat geminis strophis soluta oratione compositis (Sequentia nonnumquam et *Prosa* vocabatur) syllabarum numero congruentibus in singulis lineis. Strophe ultima caret antistrophe.

Auctor eruditus in suo cantico praecipua Pythagoricae doctrinae capita recenset. Initium sumit a celeberrima, verisimile ab Aegypto deportata doctrina, quae μετεμψύχωσις seu μετενσωμάτωσις vocatur, quae philosophorum acumine et poetarum versibus amplificata saepe-numero ab antiquis exaggerata est. Samius vates putavit animas immortales⁶ post mortem ex corporibus exturbatas migrare per hominum vel etiam bestiarum corpora, donec post certas annorum conversiones mutationum orbem confecerint.

*Morte carent animae semperque priore relictas
sede novis habitant domibus vivuntque receptae.*⁷

Sic Pythagoras aiebat seipsum iam obsidioni Troiae adstitisse sub specie Euphorbii, Panthoi filii, qui interfectus a Menelao etiam revixisset in Homerum, postea in pavonem, dein in Pythagoram; hic postremus dicitur renatus in Q. Ennium poetam:

*Cor iubet hoc Ennii, postquam destiterit esse
Maeonides, Quintus, pavone ex Pythagoreo.*⁸

Ex concentibus seu symphoniis, quas natura hominis modulari potest, tres memorantur: diapason (διὰ πασῶν ἁρμονίαν), quae ex sep-

⁶ Hieronymus, *Ad Heliodorum epitaphium Nepotiani* epist. 60: "Immortalem animam et post dissolutionem corporis subsistentem, quod Pythagoras somniavit, Democritus non credidit, in consolationem damnationis suae Socrates disputavit in carcere, Indus, Persa, Gothus Aegyptius philosophantur."

⁷ Ovid. *Met.* 17, 158.

⁸ Persius, *Sat.* 6, 10.

tem tonis constat, seu sex integris vocibus et duabus dimidiatis, ita dicta, quia complectitur universalitatem concentus, ut est apud Vergilium:

*Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
obloquitur numeris septem discrimina vocum.*⁹

Diapente (διὰ πέντε) est symphonia quattuor integris vocibus constans et semitono, diatessaron (διὰ τεσσάρων) complectitur tonos tres et dimidium.

Tum poeta se refert ad numerorum doctrinam, quae et musicae praefuit, ut numerus evaderet in principium unicum et essentiam rerum, μήμησις τὰ ὄντα τῶν ἀριθμῶν, cum in rebus terrestribus, tum in siderum motibus. Similiter et Cicero: *Numerorum vis in natura maxima est.*¹⁰ Quaternarius autem numerus, quem Pythagorei τετρακτύον vocant, summi est momenti, quemadmodum legimus in Aureo Pythagoreorum carmine:

*Ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρῳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύον
παγὰν ἀενάου φύσεως.*

*Per eum certe qui nobis quaternarium numerum tradidit, fontem perennis naturae.*¹¹

Pythagorae sectatores quaternarium illum numerum inter arcana venerabantur, ut ex eo iuris iurandi religionem sibi facerent:

*...οὐ μὰ τὸν ἀμετέρῳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύον
...per quem qui nostrae animae numerum dedit ipse quaternam.*

Sequitur in Sequentia nostra consideratio et meditatio litterae Y, quam Palamedes, Nauplii et Clymenes filius, πρῶτος εὐρετής magnus inventor, designavisse existimatus est, exemplum sibi petens a gruum volantium ordine.

*Turbabis versus, nec littera tota volabit
unam perdideris si Palamedis avem.*¹²

⁹ Verg. *Aen.* 6, 645.

¹⁰ Cic. *Tusc.* 1, 20.

¹¹ Aureum Pythagoreorum carmen, V. 47.

¹² Martial. 13, 75.

Haec littera antiquitus induit symbolicam significationem, quia eius bracchiorum alter virtutis, alter vitiorum viam designat. Huius comparationis auctor Pythagoras habetur et ideo Pythagorica vocata est littera.

*Littera Pythagorae discrimine secta bicorni
humanae vitae speciem proferre videtur.*¹³

A Persio accepimus:
*Et tibi quae Samios diduxit littera ramos
surgentem dextro monstravit limite callem.*¹⁴

Ausonius de litteris monosyllabis:
*Pythagorae bivium ramis pateo ambiguus.*¹⁵

Firmianus Lactantius, qui Diocletiano et Constantino imperantibus vixit, fidei christianae strenuus confessor, de littera symbolica fusius disserit:

Dicunt Pythagorei humanae vitae cursum Y litterae esse similem, quod unusquisque hominum, cum primae adulescentiae limen attigerit et in eum locum venerit, partes ubi se via findit in ambas, haeret nutabundus ac nesciat in quam se partem inclinet. Si ducem nactus fuerit qui dirigat ad meliora titubantem, hoc est, si aut philosophiam didicerit aut eloquentiam aut aliquid honestae artis, quo evadat ad bonam frugem, quod fieri sine labore maximo non potest, honestam ac copiosam vitam disputant peracturum. Si vero doctorem frugalitatis non invenerit, in sinistram viam, quae melioris speciem mentiatur, incidere, id est desidia, inertiae luxuriae se tradere – quae suavia quidem videntur ad tempus vera bona ignoranti – post autem amissa omni dignitate ac re familiari in omnibus miseriis ignominiaque victurum.¹⁶

Non piget versus incerti auctoris de eodem argumento subiungere, quos nonnulli Ausonio perperam attribuunt.

*Littera Pythagorae, discrimine secta bicorni
humanae vitae speciem praeferre videtur,
nam via virtutis dextrum petit ardua collem*

¹³ Antholog. Lat. 1015.

¹⁴ Persius, Sat. 3, 56.

¹⁵ Ausonius, Edyll. 12.

¹⁶ Lactantius, Divin. inst. 6, 3.

*difficilemque aditum primum spectantibus offert,
sed requiem praebet fessis in vertice summo.
Molle ostendit iter via lata, sed ultima meta
praecipitat captos volvitque per ardua saxa.
Quisquis enim dueros casus virtutis amore
vicerit, ille sibi laudemque decusque parabit.
At qui desidiam luxumque sequetur inertem,
dum fugit oppositos incauta mente labores,
turpis inopsque simul miserabile transiget aevum.*

Postremo poeta noster parabola Evangelii in mentem revocat:
*Intrate per angustam portam, quia lata porta et spatiosa via est, quae
ducit ad perditionem et multi intrant per eam.*¹⁷

Nunc invito te, candide lector, ut sacrum poema ex quo religionis sensus et poetica praestantia resplendent, attento perlegas animo.

1 a Vite dator, omnifactor
Deus, naturae formator,
mundi globum sub potenti
claudens volubilem palmo,
in factura sua splendet
magnificus per aevum

1 b Ipse multos veritatem
veteres necdum sequentes
vestigando per sophie
devia iusserat ire
improbabilis errore
parare nobis viam.

2 a Inter quos subtilis
per acumen mentis
claruit Pitagoras,
metapsicosis quem
iuxta famam Troie peremptum
seculo rursus reddit,
obscurusque rerum rite
denuo virum donat
intellectus perspicaci
perscrutari
sensu animi

2 b Ergo vir hic prudens
die quadam ferri
fabricam praeteriens
pondere non equo
sonoque diverso pulsare
malleolos senserat,
sicque tonorum quamlibet
informem vim latere
noscens forma addita
artem pulchram
primus edidit.

3 a Ad hanc simphonias tres
subplendam istas fecit:
diatesseron, diapente

3 b Y grecam, I de imis
continentem, sed fissam
summotenus in ramosas

¹⁷ Matth. 7, 13.

diapason	binas partes
infra quaternarium	vite humane invenit
que pleniter armoniam sonant;	ad similitudinem congruam.
Que sententia	Est nam sincera
senis ponens solidum	et simplex pueritia,
rithmicam in se normulam	que non facile noscitur,
mensurarumque	utrum vitiis
utilem notitiam	an virtuti animum
et siderum motus	subicere velit,
iussit continere	donec tandem
- ma ten tetradam -	iuventutis etas
et nomine	illud offert
suo vocavit.	nobis bivium.

4 a Hic, qui paret viciis	4 b Sed virtutum gradibus
virtuti contrariis, illam	ille nititur, qui providus
latam ille	per angustam
terit ipse semitam,	vadit illam semitam,
que postremo	que in fine
plena poenis gravibus	locuples letitie
se prosequentibus	se prosequentibus
portas inferi	pandit eterna
aperit sevimas	dulcis vite gaudia,
ubi fremitus dentium	ubi bonorum anime
et perpetui	claro iugiter
fletus sunt merentium	illustrantur lumine
pro criminis facto,	perpetui solis,
cita ubi semper mors	ubi deitatis se
optatur frustra	conspectum semper
pro dolor! atque queritur.	cernere gaudent beati.

Vite dator, omnifactor,
Deus naturae formator,
illum aufer, istum confer
tuis fidelibus callem,
ut post obitum talis
vite participes fiant.